

Behövs förmögenhetsskatten?*

Dan Andersson och Anna-Kirsti Löfgren
Enheten för ekonomisk politik och
arbetstagares rättigheter

ISBN 91-566-1467-5

* Inger Lenas har bidragit till denna skrift med material om kontantmarginalen i olika skeden i livet. Vi tackar Albin Kainelainen, Katinka Hort, Anders Kristoffersson, Anna Thoursie och Erik Zetterström för värdefulla synpunkter. De slutsatser som dras i texten är dock författarnas egna. Vi bär också ansvaret för eventuella fel som kvarstår.

1. En rationell skatt?	4
2. Egendomsbeskattningen jämfört med den i omvärlden och med andra skatter	6
3. Hindrar förmögenhetsbeskattningen de välståndsbildande krafterna?	7
4. Livskapital	8
5. Förmögenheter	10
6. Vilka är det som betalar förmögenhetsskatt?	12
7. Slutsatser	14
Källor	17

1. En rationell skatt?

Det finns olika principer för hur skatter kan tas ut. Nedan följer några exempel.

- En skatt kan utformas efter vilken förmåga såväl juridiska som fysiska personer har att betala den, d.v.s. efter *ekonomisk förmåga*.
- En andra princip är *intresseprincipen*. Skatten går då till ett ändamål som den som betalar den har personlig nytta av.
- En tredje princip är *likformig beskattning*. Skatten utgår då med lika hög skattesats inom varje grupp produktion, inkomster och konsumtion. Det viktigaste skälet att ha likformighet i beskattningen av inkomster är att skattepolitiken så litet som möjligt ska påverka hur inkomsterna tas ut. Det blir därigenom svårare att genom skatteplanering minska sina skatter. Ett annat skäl till likformighet är att den ska minska intressegruppers möjligheter att påverka skatterna till sin förmån.

All beskattning bör bygga på någon rationell princip. Hur är det med förmögenhetsskatten?

Denna undersökning visar att det är få hushåll som är betalar förmögenhetsskatt som inte samtidigt har hög inkomst. Nästan hälften (49 procent) av de som betalar förmögenhetsskatt¹ tillhör den femtedel av befolkningen med högst nettointkomster och bara 1,6 procent tillhör den femtedel av befolkningen med lägst nettointkomster. De förmögna är, i mycket stor utsträckning, de som har *förmåga* att betala skatt med sina inkomster.

Den andra frågan är om förmögenhetsskatten följer *intresseprincipen*? Har de som betalar skatt på förmögenhet några särskilda behov som de skulle vilja finansiera gemensamt med förmögenhetsskatten? Svaret är nog huvudsakligen nej. Visserligen är det i stor utsträckning de äldre som betalar förmögenhetsskatt. Utifrån ett intresseperspektiv så borde de äldre vara intresserade av att finansiera en väl fungerande sjukvård och äldreomsorg. Men förmögenhetsskatten är inte riktad till dessa ändamål utan läggs bara till statens övriga intäkter. Att den därigenom bl.a., genom statsbidragen till kommunerna, används till dessa ändamål räcker inte för att man ska kunna säga att det finns en direkt koppling mellan att betala förmögenhetsskatt och att nyttja sjukvård och äldreomsorg.

Ett avskaffande av förmögenhetsskatten skulle dock leda till en påtaglig övervältring av kostnader på de yngre. Av de 6,4 miljarder kronor som förmögenheterna år 2003 förväntas inbringa kan hälften d.v.s. 3,2 miljarder kronor väntas betalas av de som är 60 år eller äldre, vilka utgör omkring 22 procent av befolkningen. Om vi tänker oss att 6,4 miljarder i stället togs in genom att alla 20 år och äldre bidrog med en lika stor summa (940 kronor) så skulle åldersgruppen 20-39 år få bidra med 1,8 miljarder kronor mer än i dag. Åldersgruppen 40-59 år skulle bidra med 0,3 miljarder kronor mindre än i dag och de som är äldre än så skulle bidra med 1,3 miljarder kronor mindre. Det innebär att 20-39-åringarna i genomsnitt skulle få betala 748 kronor mer i skatt. 40-59-åringarna skulle i genomsnitt få betala 136 kronor mindre och de 60 år och äldre, 640 kronor mindre i skatt. Om inkomstskatten skulle höjas för att finansiera ett borttagande av förmögenhetsskatten så skulle pensionärerna som har relativt låga inkomster övervältra ännu mer av finansieringen på de yngre.

Nästa fråga är om skatten bidrar till likformigheten i skattesystemet. Principen syftar till en likformig behandling av arbets- och kapitalinkomster. Detta för att det, för dem som har

¹ I avsnitten 5 och 6 finns begrepp och beräkningsförutsättningar beskrivna.

möjlighet att välja, inte ska vara mer fördelaktigt att ta ut ersättning som kapitalinkomst än som arbetsinkomst, eller tvärt om. Beskattning på arbete och kapital ska vara lika hög men inflationsvinster ska inte beskattas. Det är alltså den reala avkastningen man vill beskatta, inte den del av räntan som kompenserar för inflationen.

Skattesystemet innehåller en beskattning av kapitalavkastning på 30 procent som realt ska motsvara 50 procents nominell marginalbeskattning på arbetsinkomster. Men förutsättningarna har ändrats på flera punkter sedan skattesystemet utformades. Vi uppskattar, efter vägning av de olika kapitalmängderna², att avkastningen på de finansiella tillgångarna i genomsnitt är omkring 5,4 procent. En 30 procentig kapitalskatt på denna avkastning innebär att skatten är lika stor som 1,62 procent av tillgångarna. Sedan grunderna för skattesystemet utformades har värnskatten på höga arbetsinkomster tillkommit. Den högsta marginals-katten är därför i genomsnitt 56 procent³. Med 2 procents inflation och en nominell avkastning på 5,4 procent skulle den reala avkastningen vara 3,4 procent. 56 procent av denna avkastning på 3,4 procent är 1,91 procent. Om avkastningen skulle beskattas i samma grad som arbetsinkomster så borde skattesatsen därför vara 1,91 procent av tillgången vilket motsvarar 35,3 procent av avkastningen. Kapitalskatten är alltså lägre än vad som motiveras av likformighetsprincipen.

Förmögenhetsskatten är emellertid också en form av kapitalbeskattning. När förmögenheter beskattas med den 1,5 procentiga skattesats som regelverket föreskriver så skulle den sammantagna beskattningen av finansiella tillgångar bli 3,1 procent vilket är högre än vad likformighetsprincipen kräver. Kapitalbeskattningen har alltså ett progressivt inslag som svarar mot principen ”skatt efter ekonomisk förmåga”. Nu är emellertid finansiella tillgångar inte generellt beskattade till 1,5 procent. På grund av olika undantag och att taxeringsvärdena ofta sätts lägre än marknadsvärdena är den genomsnittliga förmögenhetsskatten betydligt lägre än 1,5 procent. Detta beskrivs mer utförligt i avsnitt 3.

Förmögenhetsskatten som kan uppskattas till 6,4 miljarder kronor år 2003 motsvarar ungefär 0,2 procent av hushållens nettoförmögenhet år 2000. Vi sätter alltså skatteintäkterna i relation till marknadsvärdet av både sådan privat förmögenhet som skatten betalas på och annan förmögenhet. Låt oss, med stöd av detta, anta att förmögenhetsskatten kommer att motsvara 0,2 procent av hushållens nettotillgångar i år. Om detta genomsnitt ungefärligen motsvarar förmögenhetsskatten på finansiella tillgångar så ser vi att förmögenhetsskatten snarare medverkar till att upprätthålla likformighetsprincipen än motverkar den. Den sammantagna beskattningen av finansiella tillgångar är omkring 1,8 procent. För att uppfylla likformighetsprincipen skulle den motsvara 1,9 procent av tillgångarna.

Fastigheter ingår i den skattepliktiga förmögenheten, men taxeringsvärdet är endast 75 procent av marknadsvärdet. Dessutom finns en fastighetsskatt som utgår med en procent av taxeringsvärdet på hus äldre än 10 år⁴. Fastighetsskatten ska inte ses som en skatt på bostaden utan på dess avkastning – värdet i att bo. Samma avkastning som en hyresvärd får av en fastighet i form av hyra (netto när kostnader för fastigheten är täckta) får de som äger sina hem i form av den hyra de slipper betala. Fastighetsskatten innebär en beskattning som motsvarar 0,75 pro-

² Avkastningen på aktier som utgör 56 procent av hushållens finansiella tillgångar år 2000 antas vara 7 procent, avkastningen på bankmedel som utgör 23 procent av tillgångarna antas vara 2 procent och avkastningen på övriga finansiella tillgångar antas vara 5 procent.

³ Enligt uppgift från Riksskatteverket är den genomsnittliga kommunalskatten (exklusive begravningsavgift) 31,17 procent år 2003. Tillsammans med 25 procent i statlig skatt på högre inkomster ger det en marginals-katt på 56 procent.

⁴ För nybyggda fastigheter utgår ingen fastighetsskatt de fem första åren. De fem därpå följande åren är skatten nedsatt till hälften.

cent av tillgångens marknadsvärde. Avkastningen på fastigheter kan antas vara 4 procent⁵. Om fastigheter beskattades på samma sätt som finansiella tillgångar, med 30 procent av avkastningen, skulle skatten bli 1,2 procent av fastighetens värde. Skatten på fastigheter är alltså lägre än på andra tillgångar.

Den reala avkastningen på fastigheter skulle med samma antaganden som ovan bli 2 procent. Om avkastningen skulle beskattas som arbetsinkomster vilka har en marginalsatt på 56 procent så skulle skatten motsvara 1,12 procent av tillgången. Förmögenhetsskatten kan, om fastigheter förmögenhetsbeskattas i samma utsträckning som andra tillgångar, antas motsvara 0,2 procent av fastighetens värde. Fastighetsskatten och förmögenhetsskatten tillsammans skulle med detta antagande inte motsvara mer än 0,95 procent av tillgångens värde. Förmögenhetsskatten medverkar alltså till att upprätthålla likformighetsprincipen i beskattningen av fastigheter även om den sammanlagda beskattningen av fastigheter ser ut att avvika ännu mer från beskattningen av arbete än vad annan kapitalbeskattning gör.

2. Egendomsbeskattningen jämfört med den i omvärlden och med andra skatter

Är Sverige avvikande genom hög beskattning på egendom? Om vi jämför med omvärlden så är inte egendomsbeskattningen i Sverige särskilt hög. Sverige har förmögenhetsskatt vilket inte är fallet i flera andra länder. Den sammanlagda egendomsbeskattningen, där även fastighetsskatten ingår är emellertid ungefär lika stor som i omvärlden.

Tabell 1

Skatteinkomster år 2000, procent av BNP.						
	Inkomster och vinster	Sociala avgifter	Löneskatter	Egendom	Varor och tjänster	Övriga
Sverige	23,4	15,2	2,3	1,9	11,2	0,0
EU-15	14,9	11,4	0,4	2,0	12,3	0,3
Sverige - EU-15	8,5	3,8	1,9	-0,1	-1,1	-0,3

Källa: OECD

Det är också viktigt att se hur skattinkomsternas sammansättning förändras över tiden. Tabell 2 visar att de sociala avgifterna stiger medan hushållens inkomstskatter och skatter på moms och egendom minskar. Till en del är det resultatet av den stora skattereformen, år 1991, som syftade till att sänka den direkta personbeskattningen och i stället bredda skattebaserna. Höjda socialavgifter var dock inte en del av skattereformen. Det framgår att beskattning på egendom som andel av BNP började sjunka efter 1996.

Tabell 2

Skatter som andel av BNP 1990-2004.						
	1990	1996	2002	2004	1990-2002	1990-2004
Hushållens inkomstskatter	20,6	17,6	16,1	16,6	-4,5	-4,0
Företagens inkomstskatter	1,7	2,8	3,0	3,3	1,3	1,6
Socialförsäkringsavgifter och löneskatter	15,9	16,1	18,2	18,0	2,3	2,1
Skatt på egendom	1,9	1,9	1,6	1,6	-0,3	-0,3
Skatt på varor och tjänster	13,4	11,3	11,3	11,1	-2,1	-2,3
Totalt	53,5	49,7	50,3	50,6	-3,2	-2,9

Källa: Prop. 2002/03:1 samt egna beräkningar.

⁵ Den reala avkastningen på alla tillgångar kommer på lång sikt att vara lika stor som tillväxten. Tillväxten kan på lång sikt antas bli omkring två procent. Med en inflation på två procent kan den nominella tillväxten därför, på lång sikt, antas vara omkring fyra procent.

Socialförsäkringsavgiften förväntas stiga påtagligt som andel av BNP, med 2,1 procentenheter, mellan år 1990 och år 2004, medan momsintäkterna förväntas minska med 2,3 procentenheter och hushållens inkomstskatter förväntas minska med 4,0 procentenheter. Skatten på egendom beräknas under perioden minska med 0,3 procentenheter.

3. Hindrar förmögenhetsbeskattningen de välståndsbildande krafterna?

Allokering av resurser handlar om relativpriser i ekonomin och beskattning styr på gott och ont relativpriser eller, i fallet med förmögenhetsskatten, snarare den relativa avkastningen. Olika sorters kapital beskattas nämligen på olika sätt. Frågan är därför vad det är för förmögenhet som beskattas och om förmögenhetsskatten bidrar till eller hindrar att produktionskapital bildas?

Skattepliktig förmögenhet är skillnaden mellan var och ens tillgångar och skulder. Alla tillgångar värderas emellertid inte på samma sätt. Aktier på börsens A-lista värderas till 80 procent av noterat värde medan aktier på O-listan är skattefria⁶ om bolaget inte är kapitalförvaltande. Tillgångar i näringsverksamhet är undantagna från beskattning, så även aktier på A-listan om ägaren, tillsammans med närstående, innehade mer än 25 procent av röstvärdet vid utgången av 1991⁷. Privatbostadsfastighet förmögenhetsbeskattas, till 75 procent av marknadsvärdet två år tidigare. Privatbostadsrätt är också skattepliktig men taxeringsvärdet är lågt och har inte samma koppling till marknadsvärdet. Detta innebär t.ex. att den som lånar pengar och köper aktier eller en fastighet för hela summan minskar sin skattepliktiga förmögenhet trots att han eller hon varken har blivit rikare eller fattigare. Alla dessa olika värderingsregler medför att de skattepliktiga förmögenheternas fördelning ger en bristfällig bild av hur förmögenheterna är fördelade.

De privata *positiva* skattepliktiga förmögenheterna uppskattas⁸ till omkring 2 000 miljarder kronor år 2003. Eftersom förmögenhetsskatten kan beräknas bli 6,4 miljarder kronor blir skatten endast 0,3 procent av den positiva skattepliktiga förmögenheten, trots att skattesatsen är 1,5 procent. Att skatten inte blir större beror främst på att de första 1,5 miljonerna kronor, eller 2 miljonerna kronor för sambeskattade, av de skattepliktiga förmögenheterna är undantagna från skatt. Det kan också uttryckas som att endast 429 miljarder kronor kommer att beskattas med förmögenhetsskatt.

Vi har sett här att skattepliktig förmögenhet inte är samma sak som marknadsvärdet av förmögenheten. Hur stora är då de privata förmögenheterna?

Det sammanlagda marknadsvärdet av samtliga individers tillgångar var 4 239 miljarder kronor år 2000. Det sammanlagda värdet av deras skulder var 1 166 miljarder kronor. Det innebär att marknadsvärdet av deras sammanlagda nettoförmögenhet var 3 073 miljarder kronor. Denna nettoförmögenhet innefattar dock mer än de tillgångar och skulder som ligger till grund för förmögenhetstaxeringen av fysiska personer eftersom enskilda näringsidkares tillgångar finns med till viss del. Genom att samtliga fastigheter som finns registrerade på fysiska personer finns med, ingår även enskilda näringsidkares näringsfastigheter. Värdet av individernas fastigheter exklusive egna hem (inklusive bodelen i jordbruk), bostadsrätter och fritidshus var 445 miljarder kronor. Det är inte möjligt att särskilja vilka bankmedel, andra

⁶ De aktier på O-listan som var noterade på A-listan den 29 maj 1997 eller senare är skattepliktiga på samma sätt som aktier på A-listan.

⁷ Samma undantag gäller för huvuddelägare i bolag som har registrerats på börsen efter 1991.

⁸ Se i avsnitt 5 hur uppskattningen är gjord.

värdepapper och skulder som för enskilda näringsidkare är privata och vilka som tillhör näringen. Därför ingår viss förmögenhet som egentligen hör till näringsverksamhet. Utlandsplacerat kapital⁹ finns endast till en del med i denna redovisning av nettoförmögenheten. Redovisningen bygger på Riksskatteverkets kontrolluppgifter. Där finns en stor del av hushållens fastigheter i utlandet redovisade och en mindre del av finansiella tillgångar i utlandet.

År 2000 hade hushållen reala tillgångar på 2 559 miljarder kronor och finansiella tillgångar på 1 538 miljarder kronor. Av de finansiella tillgångarna så är 858 miljarder kronor börsaktier och aktiefonder och kan inte betraktas som entreprenörskapital även om det är en form av riskkapital.

Låt oss ta ett exempel som visar vad det är för kapital som beskattas. Näringsverksamhet är undantagen från förmögenhetsbeskattning. Vi tänker oss en företagare som har 10 miljoner kronor i eget kapital i företaget, en villa värd två miljoner kronor, en miljon kronor i aktier i Ericson samt, som delägare, aktier värda tre miljoner kronor i ett O-listenoterat IT-företag. Hans eller hennes skattepliktiga förmögenhet är villan och Ericsson-aktierna d.v.s. 3 miljoner kronor av tillgångarna på 16 miljoner kronor. Summa summarum så blir förmögenhetsskatten för denna företagare 22 500 kr. Underlaget för beskattning är alltså kapital som är nära knutet till konsumtion d.v.s. boende och till finansiellt sparande som banksparanden, obligationer och A-listenoterade aktier. Det innebär att realkapitalbildningen relativt lite störs av beskattning av förmögenheterna.

Om staten skulle ta bort förmögenhetsskatten skulle värdet på sådant kapital, som fastigheter och börslistans a-aktier, öka. Det innebär att det, relativt sett, blir lönsammare att ha a-aktier mot att investera i näringsbetingat kapital d.v.s. sådant kapital som ägs av företagen.

Sammanfattningsvis visar det sig alltså att endast en liten del av hushållens tillgångar utgör underlag för förmögenhetsskatt. Den samlade skattepliktiga förmögenheten är i mycket stor omfattning ett annat kapital än det som företagare använder i produktionen. Utan förmögenhetsskatten skulle det, relativt sett, vara mindre lönsamt att investera i näringsbetingat kapital, eftersom det är undantaget ifrån förmögenhetsbeskattning. Förmögenhetsskatten kan därför inte anses hindra de välförhållande krafterna.

4. Livskapital

Lån, skulder och sparande är knutet till olika skeden i livet. Därför ser förmögenheterna mycket olika ut i olika åldrar. Vi skall utveckla detta i detta och de två följande avsnitten.

Säg att en familj har en villa värd en eller två miljoner kronor. I början av livet lånar hushållet för att köpa villan. När föräldrarna börjar närma sig pensionsåldern är lånet betalt. Från att ha haft en belånad fastighet (vilket kan ge en negativ skattepliktig förmögenhet) övergår familjen till att ha en real tillgång. Detta är ett normalt sparande för ett hushåll med ordnad ekonomi - att låna i början av livet för att investera i utbildning och bostad. Successivt amorteras lånen ner och kvar står en obelånad fastighet, vilket medför lägre ränteutgifter.

⁹ Hushållens kapitalplaceringar utomlands kan uppskattas till 250- 500 miljarder kronor (se Persson (2002)). Detta är en liten, dock inte försumbar, del av hushållens nettoförmögenhet. Att kapital flyttas utomlands i stället för att investeras i landet framförs ofta som ett argument mot förmögenhetsskatten. Nyligen kom EU-länderna överens om att bankerna, med start 2008, ska dra av en källskatt på 20 procent av avkastningen på sparade medel för andra länders invånare som har placerat sitt kapital i landets banksystem. Trycket att sänka de svenska kapitalskatterna minskar därmed men kvarstår delvis eftersom Sverige utöver förmögenhetsskatten har en skatt på avkastning av kapital på 30 procent.

Nationalekonomisk teori fungerar faktiskt. Teorin säger att hushållen vill ha permanenta inkomster över livet. Kalkylen nedan visar att typhushållet har förvånansvärt stabil kontantmarginal över livet. Kontantmarginal är det som är kvar när nödvändiga utgifter är betalda. Hushållen gör sig av med sina skulder över livet och får i stället betala förmögenhetsskatt. Därtill frigörs konsumtionsutrymme. Det som händer med detta typhushåll är således att de blir något så när välbärgade mot slutet av livet och får en skattepliktig förmögenhet samtidigt som deras försörjningsbörda dramatiskt minskar.

Förutsättningarna i exemplet är att båda föräldrarna arbetar heltid och är privatanställda tjänstemän. Mannen är tjänsteman inom byggbranschen och tjänar 24 250 kronor i månaden och kvinnan inom verkstadsindustrin och tjänar 21 400 kronor. I familjen finns tonårsbarn. De bor i en villa byggd 1980. Priset på villan är 1 450 000 kr och den är taxerad till en miljon kronor. Resterande skuld är 930 000 kronor och bankräntan är 5,40 procent. Två jämförelser är gjorda med ett likadant par, vars barn har flyttat hemifrån och som har betalat sina huslån. I den ena jämförelsen arbetar paret fortfarande och i den andra har de tagit avtalspension vid 62 års ålder.

Tabell 3

Kontantmarginal i olika skeden i livet (kronor per månad)			
	Tonårsbarn	Barnen flyttat	Avtalspension
Inkomster			
Lön	45 650	45 650	28 400
Studiemedel	1 425		
Skatt	-13 660	-14 980	- 9 050
Disponibel inkomst	33 410	30 670	19 340
Utgifter			
Räntor	4 170		
Amorteringar	830		
Driftskostnader	2 780	2 780	2 780
Hushållskostnader**	10 130	5 030	4 800
Lunch	2 000	1 500	1 000
Fackavgifter	640	640	
Sjuk-, tandvård	1 000	500	500
Bil/reskostnader	2 570	2 570	2 120
Övrigt	2 000	1 040	500
Summa utgifter	26 120	14 060	11 700
Kvar att leva på	7 290	16 610	7 640

Källa: Konsumentverket samt egna beräkningar

* 2002 års siffror

** Konsumentverket har tagit upp 1 280 kr på posten fritid och 1 810 kr kläder skor (för familjen med tonårsbarn). I den här kalkylen har ytterligare sammanlagt 1 060 kr lagts till att fördelas mellan dessa två poster.

I exemplet faller det bort kapitalkostnader i form av räntor och amorteringar på c:a 5 000 kr i månaden när huslånen är betalda. Det innebär att hushållet med avtalspension har ungefär lika mycket kvar att leva på som de hade när barnen bodde hemma, d.v.s. drygt 7 000 kr i kontantmarginal. Det är visserligen väsentligt sämre än under de gyllene åren när barnen precis hade flyttat hemifrån, lånen var betalda och de ännu inte hade gått i pension. Men med tanke på att det är färre personer i hushållet har avtalspensionsparet ändå betydligt bättre ekonomisk standard än barnfamiljen.

5. Förmögenheter

År 2003 beräknas 3 902 000 individer i landet ha positiv skattepliktig förmögenhet. Det betyder att taxeringsvärdet av deras tillgångar är större än deras skulder. Av dem är 3 783 000 personer 18 år eller äldre. 54 procent av den vuxna befolkningen har alltså positiv skattepliktig förmögenhet.

De som år 2003 tillsammans med sin make eller maka och hemmavarande barn, har en skattepliktig förmögenhet överstigande 2 miljoner kronor ska betala förmögenhetsskatt och har därmed en beskattningsbar förmögenhet. För ensamstående blir den skattepliktiga förmögenheten beskattningsbar om den överstiger 1,5 miljoner kronor. År 2003 beräknas 371 000 personer få betala förmögenhetsskatt.

475 000 individer beräknas ha en skattepliktig förmögenhet större än en miljon kronor. Av dem är 58 procent män. 256 000, eller 54 procent, av miljonärerna är 60 år eller äldre trots att den åldersgruppen bara utgör 40 procent av befolkningen. 173 000, eller 36 procent, tillhör den tiondel av befolkningen med högst nettoinkomster (bruttoinkomsterna minskade med skatterna).

21 000 individer beräknas ha en skattepliktig förmögenhet större än fem miljoner kronor. Så stora förmögenheter finns i stort sett bara bland höginkomsttagare. 75 procent av dem med förmögenhet större än fem miljoner kronor tillhör den femtedel av befolkningen med högst nettoinkomster. Ungefär två tredjedelar av dem med en skattepliktig förmögenhet större än fem miljoner kronor är män. Nästan hälften, 49 procent, är 60 år eller äldre.

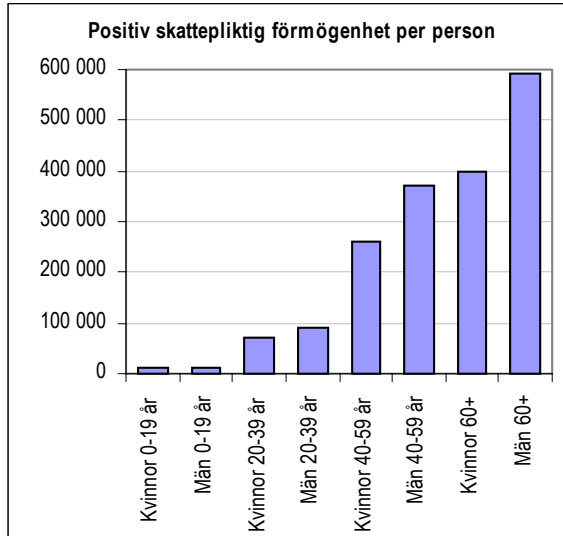
Endast 6 000 personer beräknas ha en skattepliktig förmögenhet större än tio miljoner kronor. En analys av den gruppen visar ännu tydligare att de stora skattepliktiga förmögenheterna är koncentrerade hos män och höginkomsttagare. Två tredjedelar av dem med förmögenhet större än tio miljoner kronor är män. Nästan tre fjärdedelar, 73 procent, tillhör den tiondel av befolkningen med högst nettoinkomster.

De privata positiva skattepliktiga förmögenheterna¹⁰ på uppskattningsvis 1 988 miljarder kronor¹¹ är till 57 procent samlade hos män. Uppskattningen är gjord genom att ett tillgångarna och skulderna år 2000, för ett urval av individer, har räknats fram med vissa faktorer. Skulderna har räknats upp med förväntad prisökningstakt. För fastigheter i Sverige har taxeringsvärdena år 2002 använts. Övriga tillgångar har inte räknats fram utan ges det värde de hade år 2000. Det har alltså inte gjorts någon egentlig prognos för förmögenhetsutvecklingen. Enligt denna uppskattning skulle 51 procent av de positiva förmögenheterna finnas hos män 40 år och äldre. Endast 12 procent av all positiv privat skattepliktig förmögenhet finns hos personer yngre än 40 år.

¹⁰ Simulering av år 2003 i Fasit 2000 version 4 (storurvalet). Samtliga uppgifter avser, om annat ej anges, personer som har varit bosatta i Sverige hela året.

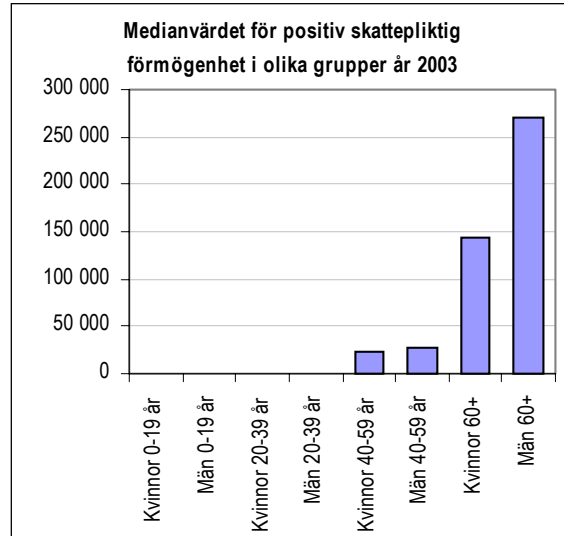
¹¹ Med de personer som endast lever i Sverige en del av året beräknas de privata skattepliktiga förmögenheterna bli 2 013 miljarder kronor.

Diagram 1

Källa: SCB (Fasit) samt egna beräkningar

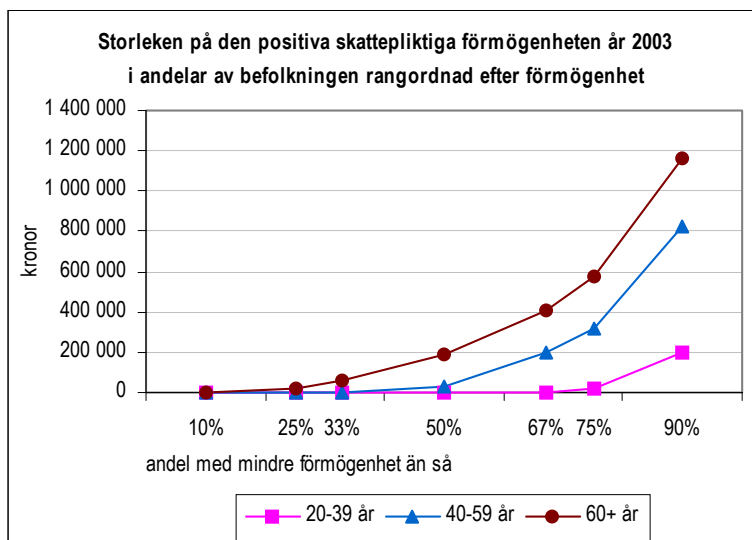
Diagram 2

Källa: SCB (Fasit)

Äldre har i genomsnitt större positiv skattepliktig förmögenhet än yngre. Det betyder dock inte att alla äldre har stor förmögenhet och att alla yngre inte har någon, eller endast har en liten, förmögenhet. Förmögenheterna är mycket spridda inom grupperna. Hälften av alla män som är 60 år eller äldre har en positiv skattepliktig förmögenhet mindre än 271 000 kronor, trots att den genomsnittliga förmögenheten i gruppen är 591 000 kronor. Åtminstone hälften av alla kvinnor och män yngre än 40 år saknar, eller har en negativ, skattepliktig förmögenhet. Det visar sig som ett medianvärde (värdet hos den som befinner sig precis i mitten när individen rangordnas efter, i detta fall, de positiva skattepliktiga förmögenheternas storlek) på noll. Den genomsnittliga positiva skattepliktiga förmögenheten i hela befolkningen är 219 000 kronor.

Diagram 3

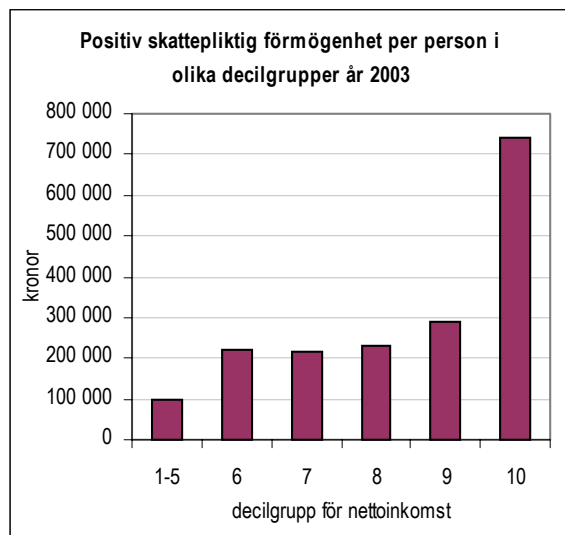

Källa: SCB (Fasit)

Diagram 3 visar, liksom diagram 2, att fler äldre än yngre har stora förmögenheter och att det är först i åldersgrupperna 40 år och äldre som över hälften har en positiv skattepliktig förmögenhet. I diagram 3 ser vi också att en tiondel av dem mellan 20 och 39 år har en förmögenhet större än omkring 200 000 kronor. Så stor förmögenhet har en tredjedel av dem mellan 40 och

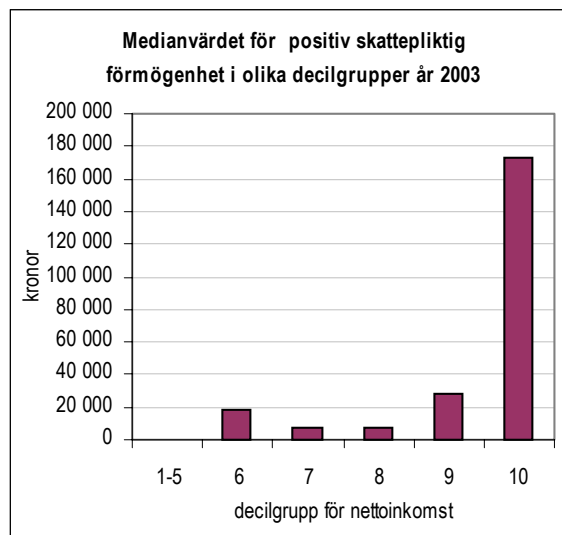
59 år och hälften av dem 60 år och äldre. För att tillhöra den tiondel med störst skattepliktig förmögenhet måste de som är mellan 40 och 59 år ha en skattepliktig förmögenhet på omkring 800 000 kronor. De som är 60 år och äldre behöver, för att tillhöra den mest förmögna tiondelen av åldersgruppen, ha en skattepliktig förmögenhet på nästan 1,2 miljoner kronor.

Diagram 4

Källa: SCB (Fasit) samt egna beräkningar

Diagram 5

Källa: SCB (Fasit)

Individernas nettoinkomster (bruttoinkomsterna minskade med skatterna) ger en bild av hur pass bra de har det ekonomiskt. När individerna rangordas efter sina nettoinkomster ser vi (i diagram 4) att den tiondel av befolkningen med högst nettoinkomster också har, i särklass, störst förmögenhet. Medianvärdet för nettoinkomsterna är 110 755 kronor. Halva befolkningen har alltså högre nettoinkomster än så och halva har lägre. I stort sett alla barn och ungdomar befinner sig i den halva av befolkningen med lägst nettoinkomster, decilgrupp 1-5. Det innebär att ungefär hälften av den gruppen är barn och ungdomar. De 2 308 000 vuxna (20 år och äldre) som befinner sig i decilgrupp 1-5 utgör 34 procent av den vuxna befolkningen. Förmögenheten den i decilgrupp 1-5 är som genomsnitt nästan 100 000 kronor.

I den tiondel av befolkningen med högst inkomster är förmögenheten i genomsnitt drygt 740 000 kronor. 22 procent av de totala privata positiva skattepliktiga förmögenheterna finns i den halva av befolkningen med lägst inkomster och 34 procent i den tiondel med högst inkomster. Det är stor spridning på förmögenheterna inom grupperna. Över hälften av den halva av befolkningen med lägst inkomster har ingen skattepliktig förmögenhet. Medianvärdet i den tiondel med högst inkomster är betydligt lägre (173 000 kronor) än medelvärdet, vilket tyder på att det finns ett fåtal individer med mycket stora förmögenheter.

6. Vilka är det som betalar förmögenhetsskatt?

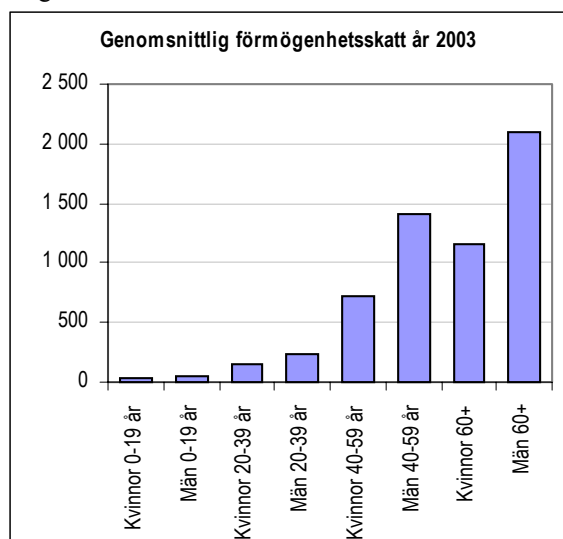
De som år 2003 tillsammans med sin make eller maka och hemmavarande barn, har en skattepliktig förmögenhet överstigande 2 miljoner kronor ska betala förmögenhetsskatt och har därmed en beskattningsbar förmögenhet. För ensamstående blir den skattepliktiga förmögenheten beskattningsbar om den överstiger 1,5 miljoner kronor. Förmögenhetsskatten är 1,5 procent av den beskattningsbara förmögenheten. Dessutom finns en begränsningsregel som i princip innebär att uttaget av inkomst- och förmögenhetsskatt inte får överstiga 60 procent av inkomst av tjänst och kapital. Överskjutande skatt sätts ner. Nedsättning görs av förmögen-

hetsskatt, statlig inkomstskatt på kapitalinkomst och statlig inkomstskatt på förvärvsinkomst. Dock skall minst halva förmögenhetsskatten betalas.

Förmögenhetsskatten på förmögenheterna år 2003 uppskattas bli 6,4 miljarder kronor¹². Totalt 371 000 personer, eller 190 000 män och 180 000 kvinnor beräknas komma att betala förmögenhetsskatt. Vanligast är det att betala förmögenhetsskatt i åldrarna 60-79 år. 10 procent i den åldersgruppen beräknas få betala förmögenhetsskatt, att jämföra med 4 procent i hela befolkningen. I den tiondel av befolkningen med högst nettoinkomster beräknas 132 000 personer, eller 15 procent, få betala förmögenhetsskatt. 89 000 personer, eller 2 procent, i den halva av befolkningen med lägst nettoinkomster beräknas få betala förmögenhetsskatt.

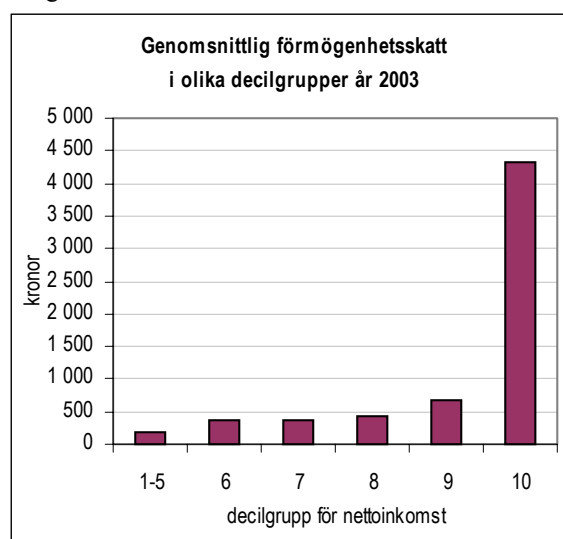
Även om nettoinkomsten indikerar en persons förmåga att betala förmögenhetsskatt utan att behöva ta av förmögenheten så säger den långt ifrån allt eftersom den inte tar hänsyn till hushållets totala ekonomi. Nästan 24 000, eller 27 procent, av de 89 000 personer som ska betala förmögenhetsskatt och samtidigt tillhör den halva av befolkningen med lägst nettoinkomster, är yngre än 20 år. De allra flesta av dem kan antas, i stor utsträckning, försörjas av sina föräldrar. 43 000 personer, eller 48 procent, av gruppen är 60 år eller äldre. Försörjningsbördan för personerna i denna grupp är i många fall mindre än för yngre vuxna eftersom deras barn har vuxit upp. Generellt sett bör det därför vara lättare att betala förmögenhetsskatt för äldre än för yngre vuxna med låga inkomster. Det finns emellertid ungefär 22 000 personer i åldrarna 20-59 år som (själva eller tillsammans med sina familjer) har så stor förmögenhet att de ska betala förmögenhetsskatt samtidigt som de har en nettoinkomst mindre än 110 755 kronor och alltså tillhör den halva av befolkningen med lägst nettoinkomster.

Diagram 6

Källa: SCB (Fasit) samt egna beräkningar

Diagram 7

Källa: SCB (Fasit) samt egna beräkningar

Män 60 år och äldre betalar i genomsnitt högst förmögenhetsskatt, följda av män 40-59 år (se diagram 6). Hälften av förmögenhetsskatten betalas av personer 60 år och äldre och 41 procent betalas av dem som är 40-59 år. Den tiondel av befolkningen som har högst nettoinkomster betalar i genomsnitt i särklass högst förmögenhetsskatt. 61 procent av förmögenhetsskatten betalas av den gruppen. Den halva av befolkningen med lägst nettoinkomster

¹² Förmögenhetsskatten år 2000 beräknas i Fasit bli 8,8 miljarder kronor när den förmögenhetsskatt som betalas av fysiska personer på förmögenheterna det året i verkligheten var 8,0 miljarder kronor. Osäkerheten som kommer av förmögenheternas stora spridning kan vara en förklaring till detta. En annan förklaring kan vara att alla tillgångar inte kommer med i deklARATIONERNA.

betalar omkring 13 procent av förmögenhetsskatten. Den stora spridningen av förmögenheterna i den gruppen gör dock att osäkerheten kring denna uppgift är stor och siffran därför måste tolkas försiktigt.

Tabell 4

Antal individer med förmögenhet och med förmögenhetsskatt år 2003							
	Antal	Antal med positiv förmögenhet	Andel	Antal med förmögenhet >1.000.000	Andel	Antal med förmögenhetsskatt	Andel
Totalt alla åldrar	9 084 000	3 902 000	43%	475 000	5%	371 000	4%
Män alla åldrar	4 395 000	1 876 000	43%	276 000	6%	190 000	4%
Kvinnor alla åldrar	4 476 000	1 987 000	44%	196 000	4%	180 000	4%
0-19 år	2 240 000	229 000	10%			25 000	1%
20-39 år	2 359 000	756 000	32%	31 000	1%	20 000	1%
40-59 år	2 467 000	1 343 000	54%	184 000	7%	143 000	6%
60-79 år	1 534 000	1 173 000	76%	202 000	13%	149 000	10%
80+ år	483 000	401 000	83%	54 000	11%	34 000	7%
Decilgrupp* 1-2	1 817 000	94 000	5%			6 000	0%
Decilgrupp 3	908 000	247 000	27%	12 000	1%	26 000	3%
Decilgrupp 4	908 000	502 000	55%	28 000	3%	28 000	3%
Decilgrupp 5	908 000	527 000	58%	40 000	4%	30 000	3%
Decilgrupp 6	908 000	500 000	55%	44 000	5%	31 000	3%
Decilgrupp 7	908 000	479 000	53%	49 000	5%	34 000	4%
Decilgrupp 8	908 000	473 000	52%	53 000	6%	35 000	4%
Decilgrupp 9	908 000	499 000	55%	71 000	8%	50 000	5%
Decilgrupp 10	908 000	582 000	64%	173 000	19%	132 000	15%
Decilgrupp 1-3	2 725 000	340 000	12%	17 000	1%	32 000	1%
Decilgrupp 1-5	4 542 000	1 370 000	30%	85 000	2%	89 000	2%
Decilgrupp 1-9	8 175 000	3 321 000	41%	302 000	4%	239 000	3%

Källa: SCB, Fasit 2000 version 4 (storurvalet)

* Decilgrupper för nettoinkomster

7. Slutsatser

Syftet med denna rapport har varit att undersöka om förmögenhetsskatten är rationell och principiellt riktig. Vi har därför undersökt hur väl förmögenhetsskatten uppfyller vissa principer för skatteuttag – principen om skatt efter ekonomisk förmåga, intresseprincipen och principen om likformig beskattning. Slutsatsen är att förmögenhetsskatten väl uppfyller principen om skatt efter ekonomisk förmåga och snarare medverkar till att upprätthålla likformighetsprincipen än motverkar den. Vi har också kortfattat behandlat frågan om vad det är för kapital som förmögenhetsbeskattas och sett att sådant kapital som mest bidrar till produktionen är undantaget från beskattning.

Vi ser tre skäl att behålla förmögenhetsskatten:

1. Den inbringar omkring 6 miljarder kronor. För att kompensera inkomstbortfallet skulle andra skatter behöva höjas med drygt 900 kronor i genomsnitt för alla vuxna innevånare. Det skulle leda till andra störningar i ekonomin.
2. Förmögenhetsskatten är en rimligt precis skatt som träffar de som har väsentligt högre ekonomisk förmåga att betala skatten än genomsnittet.

3. Tillväxtväxtargument mot skatten är svagt. Det kapital som entreprenörerna använder i sina företag är undantaget från förmögenhetsbeskattning. Avskaffas förmögenhetsskatten stiger avkastningen på A-aktier, finansiellt sparande och fastigheter. Att avkastningen stiger på andra investeringar än entreprenörers kapital innebär lägre investeringar i små och medelstora företag.

De som betalar förmögenhetsskatt har per definition ekonomisk förmåga att betala förmögenhetsskatten – de har själva tillgångar taxerade till 1,5 miljoner kronor eller tillsammans med make eller maka och hemmavarande barn tillgångar taxerade till 2 miljoner kronor. Dessutom finns en begränsningsregel som i princip innebär att uttaget av inkomst- och förmögenhetsskatt inte får överstiga 60 procent av inkomst av tjänst och kapital. Minst halva förmögenhetsskatten skall dock betalas. Många av dem som inte betalar förmögenhetsskatt i dag skulle nog gärna ta det ”problemet” tillsammans med nettotillgångar på minst 1,5-2 miljoner kronor. Det är dessutom främst de som har höga inkomster som betalar förmögenhetsskatt.

Av totalt 371 000 personer som betalar förmögenhetsskatt befinner sig endast 89 000 personer i den halva av befolkningen som har lägst nettoinkomster. Av dem är dock nästan 24 000 yngre än 20 år och bör vara försörjda av sina föräldrar.

Generellt sett bör det vara lättare att betala förmögenhetsskatt för äldre än för yngre vuxna med låga inkomster eftersom försörjningsbördan blir mindre när barnen har flyttat hemifrån. Vi har visat exempel på hur ett par som går i avtalspension kan leva med samma kontantmarginal som de hade när de arbetade och hade barn hemma. Det berodde på att hushållskostnaderna minskar med färre i familjen och boendekostnaderna minskar när lånen har amorterats. Förmögenhetsskatten påverkar hushållen främst i livets senare skeden. Hälften av förmögenhetsskatten betalas av personer 60 år och äldre trots att de bara utgör 22 procent av befolkningen. Skulle man ta bort förmögenhetsskatten så skulle det med största sannolikhet leda till ökad skattebelastning på yngre hushåll.

Men det finns vuxna under 60 år med måttliga inkomster som betalar förmögenhetsskatt. I den tredjedel av den vuxna befolkningen som har lägst nettoinkomster finns 22 000 personer mellan 20 och 59 år som själva eller tillsammans med sina familjer har så stor förmögenhet att de betalar förmögenhetsskatt. De utgör 1,7 procent av åldersgruppen. Är detta ett problem? Har de en make eller maka med högre inkomster eller behöver de sina knappa kapitalinkomster för att kunna försörja sig? Statistiken ger för lite underlag för att kunna ge bra svar på detta. Vi hävdar ändå att förmögenhetsskatten är en träffsäker skatt om man vill följa principen om skatt efter ekonomisk förmåga. De som betalar skatten har stora tillgångar och dessutom, för det mesta, goda inkomster.

Frågan om ifall det är orättfärdigt att ta förmögenhetsskatt av låginkomsttagare leder över till frågan om ifall arbetsinkomster och kapitalinkomster beskattas likformigt. För att det inte ska vara mer fördelaktigt med kapitalinkomster än med arbetsinkomster, eller tvärt om, finns det däremot skäl att upprätthålla principen om likformig beskattning av arbete och kapital.

Skattesystemet innehåller en beskattning av kapitalavkastning på 30 procent som realt ska motsvara 50 procents nominell marginalbeskattning på arbetsinkomster. Men förutsättningarna har ändrats på flera punkter sedan skattesystemet utformades. Vi uppskattar att finansiella tillgångar skulle behöva beskattas till 1,9 procent för att skatten på avkastningen skulle motsvara marginalskatten på 56 procent på höga arbetsinkomster. Kapitalskatten på 30 procent av avkastningen uppskattar vi realt motsvarar 1,6 procent av tillgången.

Förmögenhetsskatten är emellertid också en form av kapitalbeskattning. När förmögenheter beskattas med den 1,5 procentiga skattesats som regelverket föreskriver så skulle den sammantagna beskattningen av finansiella tillgångar bli högre än vad likformighetsprincipen kräver. Nu är emellertid finansiella tillgångar inte generellt beskattade till 1,5 procent. Förmögenhetsskatten på finansiella tillgångar kan antas, i genomsnitt, bli 0,2 procent. Att den kan väntas bli så låg beror på att många tillgångar undantas från förmögenhetsbeskattning och att taxeringsvärdena ofta sätts lägre än marknadsvärdena. Vi ser då att förmögenhetsskatten snarare medverkar till att upprätthålla likformighetsprincipen i beskattningen av arbetsinkomster och inkomster från finansiella tillgångar.

Det samma kan sägas gälla förmögenhetsbeskattningen av fastigheter. Fastighetsskatten ska inte ses som en skatt på bostaden utan på dess avkastning. Den motsvarar 0,75 procent av tillgångens marknadsvärde. Om avkastningen på fastigheter antas vara 4,25 procent och denna skulle beskattas som arbetsinkomster så skulle skatten behöva motsvara 1,26 procent av tillgången. Förmögenhetsskatten kan, om fastigheter förmögenhetsbeskattas i samma utsträckning som andra tillgångar, antas motsvara 0,2 procent av fastighetens värde. Fastighetsskatten och förmögenhetsskatten tillsammans skulle med detta antagande inte motsvara mer än 0,95 procent av tillgångens värde.

En annan viktig aspekt av förmögenhetsbeskattningen är om den hindrar att det bildas produktionskapital. Nu beskattas emellertid olika sorters kapital på olika sätt. Det kapital som arbetar i växande företag upp till och med O-listan är undantaget från förmögenhetsskatt, liksom tillgångar i enskild näringsverksamhet. Om man skulle ta bort förmögenhetsskatten skulle avkastningen på sådant kapital som ligger långt ifrån entreprenörerna stiga. Det skulle alltså, relativt sett, bli mindre lönsamt att investera i näringsbetingat kapital. Den relativa lönsamheten i kapital skulle snedvridas åt fel håll.

Källor

Edin, P-O (2002), *Våra skatter?* Betänkande från skattebasutredningen, SOU 2002:47. Fritzes, Stockholm.

Finansdepartementet, Beräkningskonventioner för 2003, En rapport från Skatteekonomiska enheten på Finansdepartementet. Finansdepartementet, Stockholm.

OECD (2002), *Taxing Wages 2000-2001*. OECD, Paris.

Person, A (2002), Oroliga skattebaser Riskområden för skattefel med internationell anknytning, Expertrapport 1 till Edin, P-O, *Våra skatter?* Betänkande från skattebasutredningen, SOU 2002:47. Fritzes, Stockholm.

Prop. 2002/03:1, Budgetpropositionen för 2003. Finansdepartementet, Stockholm.

SCB (2002), Rekordåret 2000 Reavinster och reaförluster. Rapport 2002 Statistiska centralbyrån, Stockholm.

SFS, Lag (1997:324) om begränsning av skatt.

Riksskatteverkets hemsida, www.rsv.se